

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПРИЛАДОБУДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Фомицький А. А., студент магістратури факультету Програмної інженерії та бізнесу

Гавва В. М., канд. екон. наук, проф. каф. Економіки та маркетингу

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

Приладобудування в сучасній економіці має дуже важливе значення для будь-якої держави. Для української економіки, яка нині вирішує масштабні завдання по нарощуванню національних конкурентних переваг, динамічний і ефективний розвиток приладобудування особливо потрібен.

Приладобудування є однією з найважливіших складових промислового комплексу України. Ця галузь відіграє важливу роль в економічному розвитку держави, в досягненні національної безпеки. Споживачами продукції галузі є різні промислові підприємства та населення, і без подальшого розвитку вітчизняного приладобудування майже неможливим стає розвиток інших галузей промисловості України, тобто дослідження проблемних питань в галузі приладобудування відповідає вимогам розвитку економіки держави та покращання її економічної безпеки.

На жаль, сучасний кризовий стан економіки України потребує вирішення проблем розвитку приладобудування спочатку хоча б для імпортозаміщення, а потім задля підвищення експортного потенціалу та забезпечення позитивних зрушень у розвитку суміжних та споріднених галузей. Виявлення та висвітлення комплексу проблем щодо реанімації галузі приладобудування в Україні дасть можливість сформулювати заходи щодо їх вирішення.

На сучасному етапі розвитку як української, так і світової економіки в цілому важко переоцінити значення машинобудування і приладобудування, оскільки від рівня їх розвитку залежать найважливіші питомі показники валового внутрішнього продукту країни, матеріаломісткості, енергоємності та ін., а також продуктивність праці в різних галузях, рівень екологічної безпеки промислового виробництва, обороноздатність держави.

Підприємства машинобудування і приладобудування істотно впливають на розвиток соціальної інфраструктури і стан українського ринку праці. Основною метою приладобудівної галузі є забезпечення усіх галузей промисловості високотехнологічними приладами. До приладобудування входять такі підгалузі як виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції та виробництво електричного устаткування. Проте, незважаючи на найважливішу для розвитку різних виробництв роль приладобудування, стан цієї галузі на сьогодні можна оцінити як кризовий. Це підтверджує динаміка рентабельності підприємств приладобудування України, що представлена в таблиці 1, та динаміка кількості підприємств і чисельності зайнятих працівників на підприємствах приладобудування України у 2010–2016 рр. (таблиця 2), сформованих згідно статистичних даних [1].

Таблиця 1 – Динаміка рентабельності підприємств приладобудування, %

Назва галузі	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Промисловість	0,8	1,7	0,2	-0,3	-9,4	-7,7	-1,0
Машинобудування	2,6	5,2	5,1	1,8	-13,3	-8,0	-0,4
У тому числі:							
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	-0,6	7,5	3,0	2,0	-12,3	4,6	9,4
Виробництво електричного устаткування	1,7	0,1	4,1	1,8	-15,2	-12,6	-1,3

Таке становище призводить до зменшення кількості підприємств як в цілому по промисловості та машинобудуванню, так, зокрема, і по приладобудуванню. Це в свою чергу призводить до зменшення працюючих на цих підприємствах, тобто до зменшення рівня зайнятості. Про це свідчать дані, наведені в таблиці 2. Для покращання ситуації потрібно проаналізувати динаміку приладобудування в Україні за останні роки, а також виявити фактори, що заважають його розвитку.

Таблиця 2 – Динаміка кількості підприємств та чисельності зайнятих працівників на підприємствах приладобудування України у 2010–2016 рр.

Галузь (підгалузь)	Роки	Кількість підприємств		Чисельність працівників		
		одиниць	приріст (зменшення), одиниць	тис. осіб	приріст (зменшення), тис. осіб	
1	2	3	4	5	6	
Промисловість	2010	47827	-	3091,8	-	
	2011	47479	-348	3045,9	-45,9	
	2012	43356	-4123	3026,4	-19,5	
	2013	49130	5774	2924,9	-101,5	
	2014	42187	-6943	2429,6	-495,3	
	2015	42564	377	2252,1	-177,5	
	2016	38555	-4009	2176,9	-75,2	
	Усього			-9272		-914,9
	Приріст до 2010р., %			-19,3		-29,6
Машинобудування	2010	4736	-	482,3	-	
	2011	4791	55	499,4	17,1	
	2012	4546	-245	520,8	21,4	
	2013	5103	557	488,8	-32,0	
	2014	4460	-643	422,3	-66,5	
	2015	4483	23	370,4	-51,9	
	2016	4209	-274	353,6	-16,8	
	Усього			-527		-128,7
	Приріст до 2010р., %			-11,1		-26,6

Продовження таблиці 2

1	2	3	4	5	6	
Виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції	2010	936	-	51,1	-	
	2011	920	-16	53,4	2,3	
	2012	796	-124	45,7	-7,7	
	2013	877	81	41,5	-4,2	
	2014	792	-85	35,5	-6,0	
	2015	746	-46	29,4	-6,1	
	2016	644	-102	30,6	1,2	
	Усього			-292		-20,5
	Приріст до 2010р.,%			-31,2		-40,1
Виробництво електричного устаткування	2010	887	-	69,5	-	
	2011	857	-30	66,8	-2,7	
	2012	867	10	76,0	9,2	
	2013	1022	155	74,5	-1,5	
	2014	907	-115	65,6	-8,9	
	2015	949	42	56,6	-9,0	
	2016	908	-41	54,2	-2,4	
	Усього			21		-15,3
	Приріст до 2010р.,%			+2,4		-22,0

Як видно з даних таблиці 1, за період з 2010 р. по 2016 р. найбільш кризовою ситуація була у 2014 р., коли всі показники були негативними та найбільш низькими.

В цілому як по промисловості, так і по машинобудуванню найнижчим показник рентабельності був у 2014 році і становив відповідно $-9,4\%$, $-13,3\%$. У 2015–2016 рр. відбулось зростання цього показника і по промисловості, і по машинобудуванню. По промисловості він становить відповідно $-7,7\%$, $-1,0\%$; по машинобудуванню $-8,0\%$, $-0,4\%$. Тобто, і по промисловості, і по машинобудуванню він залишився негативним.

У підгалузях приладобудування, таких як виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції, після падіння показника рентабельності у 2014 р. відбулось значне його зростання у 2015 р. до $4,6\%$, а у 2016 р. до $9,4\%$.

Особливо негативна ситуація склалася у підгалузі виробництва електричного устаткування, де показник рентабельності у 2014р. склав $-15,2\%$. У наступні роки, тобто, у 2015 р. і 2016 р. ситуація дещо поліпшилась, але показник залишився негативним: $-12,6\%$ та $-1,3\%$ відповідно. Це обумовлено як ситуацією в машинобудуванні в цілому, так і станом власне приладобудування.

Аналіз динаміки кількості підприємств та чисельності зайнятих працівників на підприємствах приладобудування України у 2010–2016 рр. вказує на невинне зменшення майже всіх показників.

Серед головних причин становища, що склалося у галузі, можна виділити наступні:

– втрата ринків збуту і негативні перетворення в економіці призвели до деформації галузевої структури та негативного впливу на приладобудування, наслідком якого стало зниження обсягів випуску продукції, а також зниження її якості та конкурентоспроможності;

– зміни у сфері державного регулювання економіки, скорочення державного фінансування і державних замовлень, а також зниження державної підтримки і заходів, спрямованих на розвиток приладобудування;

– руйнація внутрішньогалузевих і міжгалузевих зв'язків негативно вплинула на такі наукомісткі і високотехнологічні галузі, як ракетно-, автомобіле-, авіа- і суднобудування та нафтогазова галузь, оскільки їх рівень розвитку залежить від стану приладобудівної галузі;

– заміщення вітчизняної приладобудівної продукції імпортною внаслідок розширення попиту, який не може бути задоволений вітчизняними товарами приладобудування, зокрема, у зв'язку з їх неналежною якістю;

– скорочення фінансування галузевої науки, яка виконує ключову роль в освоєнні результатів фундаментальних досліджень і доведення їх через прикладні дослідження і розробки до практичного використання у вигляді інновацій у сфері технологій, матеріалів, конструктивних рішень в приладобудуванні;

– державні і галузеві програмні і нормативні документи, що приймаються у сфері функціонування підприємств приладобудівної галузі багато в чому залишаються нереалізованими.

На рівні підприємств на стан приладобудування вплинула неефективна реструктуризація, фізичне і моральне зношення устаткування некомпенсоване новими капіталовкладеннями, спад виробництва і недозавантаження виробничих потужностей, який не дозволяє підтримувати їх ефективну експлуатацію і технологічний режим, відсутність коштів на розробку нових технологій, недостатність кваліфікованих інженерних, технічних і робочих кадрів, а також руйнування системи їх підготовки, особливо по технічним спеціальностям.

Подолання перелічених вище причин дозволить покращити становище.

Література:

1. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання» [Електронний ресурс] – Режим доступу http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ9_u.htm

2. Гавва В.М., Тедеев Г.І. Розвиток машинобудівного комплексу і ринку праці в Україні / Труди XII Міжнародної НПК «Ольвійський форум – 2013: «Світова криза: прояви, наслідки, шляхи подолання»: тези. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – С.70-72